

SİVAS KAYNAKLI CÖNKLERDE ŞAİRLERİN HIZIR NİTELEMELERİ*

Dr. Doğan Kaya

İslâmî kaynaklarda Hızır Aleyhisselâm'ın Hz. Mûsâ zamanında yaşadığı bilgisi yer alır.

Bazı Hızır'ın asıl adı ve soyu Hz. İshak'ın torunlarından Hazrûn b. Amâyîl'e yahut Hz. Hârûn soyundan olan Hadır bin Âmiya veya Hadır bin Fir'avn'a bağlanır.

Kimi araştırmacılarca da Kur'an'da zikredilen İlyâs veya Elyesa'nın Hızır olduğu kabul edilir. Ancak, Kitâb-ı Mukaddes'te, Kur'an-ı Kerîm'de, hadis, tefsir ve tarih kitaplarında yer alan Hızır ve İlyâs aynı kişi yahut farklı kişiler olduğu hususunda farklı bilgiler vardır. Bu bakımdan Hızır-İlyâs beraberliğini niteleyen Hıdrellez telakkisi sağlam bir zemine oturtulamaz.

Konu ile araştırma yapanlar Kur'an-ı Kerîm'deki Kehf sûresinin 60-82. ayetlerinde geçen kıssada adı verilmeyen şahsın, Hızır olduğu konusunda birleşmişlerdir.

Gerek güvenilir hadis kitaplarında gerekse tasavvufi eserlerde Hızır'ın efsanevi bir kişilik çerçevesinde hayatta olduğu ve kıyamete kadar da yaşamaya devam edeceği hakkında muhtelif kabuller vardır. Hâlâ yaşamasına bağlı olarak şu kabuller vardır:

*Hz. Hızır'ın Deccâl'i yalanlaması için ömrünün uzatılmıştır.

*Hızır'ın denizlerde, İlyâs ise karada yaşamaktadır ve sık sık bir araya gelirler.

*Hz. Peygamber zamanında peygamberin elçisi olarak Enes kendisiyle görüşmüştür.

*Hz. Muhammed'in vefatında gelip Ehl-i Beyt'e taziyyede bulunmuştur.

*Her yıl arife günü büyük meleklerden Cebrâil, Mikâil ve İsrâfil ile Arafat'ta buluşur.

*Ömer b. Abdülazîz ile İbrâhim b. Edhem, Bîşr el-Hâfî, Ma'rûf-i Kerhî, Cüneyd-i Bağdâdî ve Muhyiddin İbnü'l-Arabî gibi mutasavvıflar onu görmüşlerdir.¹

*Hızır'ın Hz. Ali ile görüştüğü, İbnü'l-Arabî'nin Hızır'la görüşüp ondan hırka giydiği, Hâcegân silsilesinin "Hâce" unvanıyla Hz. Hızır'la başladığı, Ahmed Yesevî Hz. Hızır'la görüşüp ondan istifade ettiği, Hakîm Süleyman Ata'nın hikemî şiirler söyleme yeteneğinin Hz. Hızır'ın duası ve desturuyla kazanması bunlardan birkaçıdır.

Bunun yanında birçok müfessir (Buhârî, İbrâhim el-Harbî, Ebû Hayyân el-Endelüsî, Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, Muhammed Abdürraûf el-Münâvî, Takıyyüddin İbn Teymiyye, Süyûtî, İbnü'l-Cevzî, Ali el-Kârî, Muhammed Dervîş el-Hût, İbn Kayyim el-Cevziyye) Hızır'ın hayatta olduğu görüşüne katılmamıştır.

* 13 Mayıs 2017 günü Seyitgazi Belediyesi'nin düzenlediği "Hıdrellez Sempozyumu"nda bildiri olarak sunulmuştur.

¹ <http://www.islamveihsan.com/hizir-aleyhisselam-kimdir.html>

Hızır'ın peygamber, velî veya melek olduğu hususunda da muhtelif fikirler ileri sürülmüştür. Genellikle mutasavvıflar Hızır'ın velî olduğunu, müfessirler ve muhaddisler ise nebî olduğunu kabul etmişlerdir.

Hızır inancı Musevîlikte ve İslâmiyet'te yüzyıllar boyu kabul görmüş inançların başında gelir. Nusayrîler, Şîîler, Yezîdîler ve Dürzîler arasında da önemli bir yere sahiptir.

Hızır Musa'ya kılavuzluk etmesi ve ona ilim öğretmesi dolayısıyla dolayısıyla irşadın ve ilm-i ledünün mümessili olarak telakki edilmiştir.

Hızır aracılığıyla tasavvufa giren zümreye Hızırıyye denir. Nitekim Kuzey Afrika'da Abdülazîz ed-Debbâğ'a (öl. 1132/1720) Hızırıyye adıyla bir tarikat ihdas etmiştir.²

Bektaşî inancında on iki posttan olan "mihmandarlık postu"nun sahibi Hızır'dır. Hızır, Hz. Ali'nin adı yerine de kullanılır. Bu bakımdan Alevî-Bektaşî inancında "Mihman Ali'dir." hükmü oldukça yaygındır.

Bir de Anadolu kültüründe yüzyıllardır süregelen, Şubatın ilk haftasındaki cuma günü yapılan "Hızır Bayramı" vardır. Bunun için haftanın ilk üç günü oruç tutulur, Perşembe günü yani arife günü kurban kesilir, yoksullara et ve yemek dağıtılır. Hasta ve yaşlılar ziyaret edilir, Hızır vesile ederek Allah'tan dilekte bulunur. Hızır Bayram'nda, eğlence yapılmaz ve içki içilmez.

Rumî takvimde yıl, yaz ve kış olmak üzere ikiye ayrılır. Mayıs ayının 6'sında başlayıp 8 Kasım'a kadar olan zaman dilimi yaz olarak kabul edilir ve bu döneme "Hızır Günleri" denilir. 8 Kasım-5 Mayıs arası ise "Kasım" olarak kabul edilir. İnanca göre 6 Mayıs'ta Hızır ve İlyas buluşur. Bu bakımdan 6 Mayıs "Hıdırellez" denilir.

Hızır hakkında yapılan pek çok çalışmada özlü olarak bu bilgiler yer alır. Kültürümüzün önemli kaynağı olan cönklerde de şairlerin Hızır'la ilgili olarak birtakım telakkileri karşımıza çıkar. Bugüne kadar ihmal edilmiş olan "Cönklerde Hızır" konusuna bu çalışma vesilesiyle bir başlangıç yapmak istiyoruz. Ancak bu konuya geçmeden önce cönkler hakkında özlü bilgi vermenin yerinde olacağını düşünüyoruz.

Başta halk şairlerinin şiiri olmak üzere çeşitli folklorik bilgilerin kaydedildiği ve uzunlamasına açılan, sırtı dar, ensiz, deri kaplı deftere cönk denilir. Benzerliğinden ve şeklinden dolayı bu defterlere *sığırdili* yahut *danadili* de denilmiştir. Bazı kayıtlarda cönk yerine *beyaz-ı büzürg* ifadesi kullanılmıştır. Aydınlara da bu defterlere *sefine-kâri* demişlerdir.

Cönk kelimesi, Türkçede XV. yüzyıldan itibaren kullanılmıştır.

Cönkler, âşık edebiyatının ve önceki devirlerin sözlü folklor ürünlerinin yazıya dönüşmüş örneklerini içine aldıkları için en değerli başvuru kaynaklarıdır. Daha ziyade şiirleri ihtiva etmekle beraber, tamamının böyle olduğu söylenemez. İçinde bazı dini bilgilerin, hutbe ve vaaz notları gibi mensur metinlerin bulunduğu cönkler de yok değildir.

² Süleyman Uludağ, "Hızır" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 17; İstanbul, 1998, s. 406-411.

Cönklerin genel özellikleri şöyle özetlenebilir:

Belli bir ebadı yoktur ve her cönkün ebadı farklıdır. Sözcelişi; 5 X 10, 15 X 23 cm. boyutunda olabilirler.

Yaprak sayıları ise 10 ilâ 300 arasında değişir.

Önceki yüzyıllara ait cönklerin kâğıtları daha temiz ve iyi terbiye edilmiştir. Sonraki yüzyıllarda tutulmuş cönklerin kâğıtları ise kirli ve kalındır.

Cönklerde, büyük çoğunlukla halk şairlerinin şiirlerine yer verilir. Bunun yanında divan şairlerinin şiirleri, ilaç tarifleri, gelecek ve nazarla ilgili bilgiler, bilmeceler ve çözümleri, yemek tarifleri, kişilerin doğum ölüm tarihleri, alacak-verecek hesapları, halk hikâyeleri, Karagöz metinleri, rüya tabirleri, hutbeler, mev'izeler, dualar ve salâvatlar, seyriname, fal, büyü, tılsım ve muskalar, ay tutulması, büyük yangınlar ve sel felaketleri, vefkler, mektuplar, tarihi olayları açıklayan kayıt ve tarihler, tekerlemeler görülür. Bu bakımdan cönkler, içinde her türlü mal bulunan gemilere benzetilmiştir. Aralarında koparılmış sayfalara yahut cönkü okuyanlarca boş kısımlarına yazılmış özel notlara rastlanılır.

Şiirlerin çoğunun sonunda *temmet* yazılıdır. Başlarına da çoğu zaman türkü, ilâhî, koşma, şarkı, gazel gibi şiirin türünü belirten başlık yazılır. Az da olsa bazı cönklerde halk tarzı resim, şekil ve motifler görülür.

Çoğunlukla siyah, kahverengi çeşitli tonlarda ve nadiren kırmızı deriyle kaplıdır. Hatta cilt kapağı deri olmayanları dahi vardır ki bunlar genellikle köylerde tutulmuştur.

Büyük şehirlerde yazılmış olan cönklerdeki yazıların çoğu okunaklı ve güzel hat ile yazılmıştır. Anadolu köylerde tutulan cönklerin yazı ve imlâsı bozuktur.

Biz bu bildirimizde yıllarca toplayarak arşivlediğimiz 35 cönkte ve Sivas Ziya Bey Kütüphanesinde bulunan 34 cönkte tespit ettiğimiz örnekleri değerlendirmeye çalıştık.

Cönkler üzerinde bugüne kadar İbrahim Aslanoğlu³, Müjgân Cumbur⁴, Hikmet Dizdaroğlu⁵, Orhan Şaik Gökyay⁶, Sabri Koz⁷, Kutlu Özen⁸, Burhan Paçacıoğlu⁹, Mehmet Zeki Pakalın¹⁰ M. Şakir, Ülkütaşır¹¹ ve Doğan Kaya¹² gibi

³ İbrahim Aslanoğlu, "Geçen yüzyıllarda Folklorumuza Işık Tutan Kaynaklar", I. Uluslar arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, C. I, Ankara, 1976.

⁴ Müjgân Cumbur, "Folklor Araştırmalarında Cönklerin yeri", I. Uluslararası Türk Folkloru Semineri Bildirileri, Ankara, 1974.

⁵ Hikmet Dizdaroğlu, "Cönklerde Güvenirlilik Derecesi", *Türk Folklor Araştırmaları*, XVII (341).Aralık 1977.

⁶ Orhan Şaik Gökyay, "Cönk" Md., *İslâm Ansiklopedisi*, T.D.V., İstanbul, 1993.

⁷ Sabri, Koz "Cönk" Mad., *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. 2, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977.

⁸ Kutlu Özen, "Cönk ve Mecmuaların Halk edebiyatı Araştırmalarındaki Yeri, Sivas Yöresinde tutulmuş olan Cönklerin Bazı Özellikleri", *Kızılırmak*, S. 1.

⁹ Burhan Paçacıoğlu, "Bir Cönk İncelemesi", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. 2, Sivas, 1996.

araştırmacılar tarafından önemli bilgiler verilmiştir. Bu cönkler hakkında önceki çalışmalarımızda geniş bilgi verdiğimiz için burada tekrar etmek istemiyoruz.

Âşık Edebiyatında ve Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatında kendisine yer bulmuş pek çok ünlü şairlerin yanı sıra adından söz edilecek pek çok şair gün yüzüne çıkmayı beklemektedir.

Çalışmamız, Sivas Ziya Bey Kütüphanesindeki 34 cönk (6706, 6706, 6709, 6712, 6713, 6714, 6715, 6716, 6718, 6719, 6721, 6723, 6724, 6737, 6738, 6739, 6740 6742, 6745, 6746, 6747, 6751, 6752, 6754, 6756, 6759, 6760, 6762, 6763, 6764, 6765, 6766, 6767, 6771 numaralı cönkler) bulunan ve özel arşivimizde sakladığımız 35 cönk gözden geçirilerek hazırlanmıştır. Ayrıca Emekli öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Mehmet Yardımcı'nın elindeki "Zile Kaynaklı ve 545 sayfa olan cönk de sayfa sayfa taranmıştır. Ziya Bey Kütüphanesindeki 8 cönk (6706, 6716, 6718, 6721, 6739, 6748, 6765, 6774), arşivimizdeki 13 cönkte (6, 7, 8, 19, 21, 23, 26, 30, 31, 32, 33, 34, 35) Hızır telakkilerine rastlanmıştır. Tespit edilen bilgiler özelliğine göre gruplandırılmış aşağıda madde madde sıraladığımız hükümlere ulaşılmıştır. Bunların içinde elbette ki yukarıda temas ettiğimiz bilgiler de bulunmaktadır. Ancak pek çok da özgün bilgiler de vardır. Örnek dizelerini aldığımız şairlerin büyük çoğunluğu Alevî-Bektaşî inanca sahip şairlerdir.

.....

**Hızır tanrı olarak nitelendirilir. Dünyadaki bozukluklar Hızır'ın emri ile düzene girecektir.*

Hızır'a Tanrı desem
Küfür mü ola iman mı ola
Mahlûk içinde bu söz
Yahşî mi ola yaman mı ola
(Teslim Abdâl, 7/24-25)

Vakit tamam oldu dünya bozuldu
Hızırın emriyle dürelecektir
(8/50-52)

Deryalar bekçisi bozathlı Hızır
On sekiz bin âleme olmuşsun nazır
(Veli, Zile Kaynaklı Cönk 356)

**Hızır, nebidir.*

Kâzım Musa Rıza kaçtır

¹⁰ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. I, M. E. B Yay. İstanbul, 1993, s. 303.

¹¹ M. Şakir Ülkütaşır, "Halk Edebiyatı Araştırmalarında Cönklerin Değeri", *Türk Kültürü*, Sayı 60, Ankara, 1967.

¹² "Cönklerden Gün Işığına", *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, S. 1. Ankara, 2011, s. 81-98. / "Cönklerin Önemi Ve Sivas Kaynaklı Cönkler", *Müjgân Üçer Armağanı*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 453-461.

Taki Naki Askeri iştir
 Hızır Nebi ona yoldaştır
 İn türaba sür yüzünü
 (Kul Himmet Üstadım, 33/107)

Has bahçenin bülbülleri tutuşur
 Hızır Nebi hazır olmuş yetişir
 (Sıdkı, 278-279)

Soru: İsmail'e inen koçu
 Yüzen kimdir bilir misin
 Cevap: İsmail'e inen koçu
 Hızır Nebî görmedi mi

Soru: Eli kamçılı boz atlı
 Gelen kimdir bilir misin
 Cevap: Eli kamçılı boz atlı
 Hızır Nebî gelmedi mi
 (Mahlassız, 19/153-154)

Sefil Sersem Hızır Nebî'den içer
 Sar yaramı yâr yaremi gör neyler
 (Sefil Sersem, 23/13)

**Hızır, ab-ı hayatı içip ölümsüzlüğe kavuşmuştur.*
 Hızır'ın içtiği ab-ı hayattan
 Bir sen iç sevdiğim bir de bana ver
 (Âşık Hüseyin, 34/100-101)

Hızır eğer zulmete vardı istedi âb-ı hayat
 Ben dudağın çeşmesinde ab-ı hayat bulmuşam
 (Nesimi, Zile Kaynaklı Cönk/284)

İçmeyene câm-ı lebin hem çü Misâlî câna
 Hızır-veş zinde olup çeşme-i hayvân olmaz
 (Misâlî, 81/b) Uğur Mesçi

Hızır İlyas içti Ab-ı hayatı
 Yezid'e Zülfikar zehirden katı
 Yine pirden ola er kerameti
 Bir ismi Muhammed bir ismi Ali
 Pir sultan Abdal (Ziya Bey, 6748 / 26 b)

Hızır olmaz âb-ı hayat içmeyen
 Er sayıldı gördüğünü açmayan
 (Sefil, 23/57)

**Elinden içilen ab-ı hayat, insanı ölümsüzlüğe kavuşturur.*

Anlayup âb-ı hayatı ‘âlem-i zulmetde çün
İçmedin bu Hızır elinden çeşm-i bidârın mı yok
(Nakşî, 35)

Hızır’dan bir âb-ı hayat istedim
Kırkların cemine uğradım geldim
(Nesimî, 20/115-116)

**Hızır deryalar üzerinde ve Nil denizinde mekân tutmuştur.*

Hızır ile bile Nil denizine
Yelkenini açtım üstadım ile

Deryânın bekçisi ol Hızır Nebi
Ayrılık derdinin dermânı nedir
(Kul Himmet, 7/107-109)

Şah-ı merdan bize tolu sunalı
Hızır ab-ı hayat verip kanalı
(Kul Himmet Üstadım, 33/55-56)

Hızır Nebi Nil denizin geçince
La fetha illa Ali’dır duası
(Kul Himmet Üstadım, 33/75)

Mikail zapt etmiş yağmuru seli
Hızır zapt etmiş deryayı gölü
(Kul Himmet Üstadım) 33/108 (Zühal)

Hızır İlyas ile deryalar geçtim
İşte böyle bir ahlakım var idi
(Nazmî) 34/71-72 (Zühal)

Deryalar bekçisi ol Hızır nebî
Ayrılık derdinin dermanı nedir
(Pir Sultan Abdal, Zile Kaynaklı Cönk 313)

Deryalar bekçisi boz atlı Hızır
Her nerde çağırırsan orada hazır
(Veli, 33/3)

Hı Hızır ile deryayı gezer
Dal delildir hikmet yazar
(Kul Himmet, Ziya Bey, 6748 / 42b-43a)

**Boz atlıdır ve deryalar üstünde çıkagelir.*

Soru: Eli kamçılı boz atlı

Gelen kimdir bilir misin
 Cevap: Eli kamçılı boz atlı
 Hızır Nebî gelmedi mi
 (Mahlassız, 19/153-154)

**Hızır'ın dört atı vardır.*
 Dört atlı Hızır imdad eyleye
 Umudum var kurtara bizi ne dersin
 (Hurşit ile Mahmihri Hikâyesi, Ziya Bey 6739/25a)

**Âşıklara ve hikâye kahramanlarına bade vermiştir.*
 Beline bağlamış bir nurdan kemer
 Hızır'dan içtim delilim yanar
 (Âşık Hüseyin, 34/100-101)

Fatma Hatice hakikat kolu
 Hızırın elinden içdim bir dolu
 Göster bize de erkânı yolu
 Dertliyim pirimden derman isterim
 (Hatayi, Ziya Bey, 6748 / 37a)

**Eli yeşil renktedir.*
 Doldurdu bize de bir dolu verdi
 Ol Hızır'ın yeşil eli sabahtan
 (Pir Sultan Abdal, Ziya Bey, 6748 / 34b)

**Âşığın / şairin sazının telini Hızır bağlamıştır.*
 Hazret-i Hızır bağladı teli
 Geçmesin oradan engelin yolu
 (Nazmi, 34/92)

**Hızır, âşıklara söz söyleme kabiliyetini vermiştir.*
 Aşkından nişane söyleyem sana
 Hızır terk eylendi dehanı bana
 (Nazmî, 34/73)

Üstadım Hızır'dan destur alınca
 Âşıkların tûtiyâsın bulunca
 (Seyyid Nazmî, 34/91)

Hazret-i Hızır bir dolu sundu
 Nuş edip leblerim meyden kandı
 (Seyyid Nazmî, 34/76)

**Hızır ilmi, Anasır-ı Erba'dan olan "Hakikatin dürr-i meknunudur*
 Tarikat Allah'ın farzı tutulmaz
 Marifetsiz muammaya yetilmez

Hakikat dersine kalem katılmaz
Hızır ilmi dürr-i meknun okunur
(Veli) 33/25 (Zühal)

**Hızır, yaratılmışların başında gelir.*
Hazret-i Hızır cümleinin başı
Hacı Bektâş Veli bir cansız taşı
'Ârifler anlar neylesin nâşı
Yürütdi ammâ ne güzel uymuş
(Âhû, 35)

**Hızır yolu hidayet yoludur.*
Bu yoldur Hızır geldiği,
Gelüben beyân kıldığı
Hızır'ın âb-ı hayvan bulduğu
Bu yol hidâyet yoludur.
(Kaygusuz, 35)

**Yola çıkanlar ondan medet umarlar. Yola gidene "Hızır yoldaşın olsun." Diye dua edilir.*

Arifoğlu'm eydür bilmez oldum halimi
Hızır Dede'm açık eyle yolumu
(Arifoğlu, Zile Kaynaklı Cönk, 258)

Dahi ne gelir imiş bu garip başa
Boz atlı Hızır Dedem gele ulaş
(Kul Veli, Zile Kaynaklı Cönk 269-270)

**Onunla birlikte olmak gizli kalmayı gerektirir.*
Mehemmed'im haklı söyler kelamı
Hızır'a erişen batın ola mı
(Mehemmed, Zile Kaynaklı Cönk 360)

**Hızır, meleklerin arştan inip selâm verdiği mübarek zattır.*
Melekler arştan inince
Hızır'a selam verince
(Nesimî, Zile Kaynaklı Cönk 425)

**Niyeti bozuk kişilerin Hızır'dan faydalanması boşunadır.*
Aslı fettan Hızır ile meyl vermesin hâşâ
Bilmez düzeltmeğin hakkın cümlesi gider boşa
(Nesimî, Zile Kaynaklı Cönk 311-312)

**Hızır insanlara yardıma gelirken nida eder ve insanlar bu nidayı duyarlar.*
Gûş edendi Hazret-i Hızır'ın nidâsın
Ejderha eylemiş Musa asâsın
(Tahir, Zile Kaynaklı Cönk 241-242)

**Hızır, darda kalanların, yardıma çağırdıkları zatların başında gelir. Bir başka deyişle Hızır, insanların kendisine en yakın hissettikleri zattır.*

Bin bir adı vardır bir adı Hızır
Her nerde çağırısam orada hazır
(Kul Himmet Üstadım, Ziya Bey, 6748 / 15 a), 7/231-232 (Necati)

Yola yoldaş olan canım Hızırdır
Her nerde çağırısam orda hazırdır
(Derviş Ali, Ziya Bey, 6748 / 15 b)

Hatice Fatıma hakikat gülü
Hızır'ın elinden içtim bir dolu
Gösteriptir bize erkânı yolu
Dertliyim pirimden derman isterim
(Hatayî, 20/113-114)

Var hak Muhammed Ali'ye
Hızır ile Hacı Bektaş-ı Veli'ye
Daha onlardan gayri kimim var
(Askerî 13/19)

Deryalar bekçisi boz atlı Hızır
Her nerde çağırısan orada hazır
(Veli, 33/3 (Zühal)

Kimi vezir kimi nâzır
Nerde dersem anda hazır
Çağıram Hâzret-i Hızır
Aman Allâh aman sen imdâd eyle
(Mail, Ziya Bey, 6716/ 15a)

Var ama yetmiş bin perde
Hızır'dır anılsa nerde
(Ruhsatî, Ziya Bey, 6718/ 21 a)

Balım Sultan sen ayırma kuzumu,
Feryâdıma Hızır İlyas gel yetiş!
(Budala İsmail, 26 /31-32)

Horasan ellerin de methini eylerim
Cümlemin muradını ver Hızır Abdal
Dertliyim derdime dermana geldim
Cümlemin muradını ver Hızır Abdal
(Sefil Geda, Ziya Bey 6765/15a)

Yattım bir dağda uyudum

Yetiş pirim Hızır yetiş
Selam aldım selam verdim
Yetiş pirim Hızır yetiş

Terkide heybesi dolu
Bize gitse doğru yolu
Cümle erden pirden ulu
Yetiş pirim Hızır yetiş

Kürkü yeşil börkü yeşil
Âlemi doyurur aş
Hızır Dedem üç kardeşi
Yetiş pirim Hızır yetiş

Atı var üveyik donlu
Eğeri şöretli şanlı
Yemek yemez kendi canlı
Yetiş pirim Hızır yetiş

Elinde kamçısı yeşil
Sağında âlemi dolaşır
Car dediğimiz yâre ulaşır
Yetiş pirim Hızır yetiş

Depüp atın doldurmadın
Çağırıp da kaldırmadın
Kim olduğunu bildirmedi
Yetiş pirim Hızır yetiş

Kul Himmet'im eremedim
Yollarında ölemedim
Kim olduğunu bilemedim
Yetiş pirim Hızır yetiş
(Kul Himmet, Ziya Bey, 6748 / 27 a)

Sultan Hızır kılavuzum önümde
Muhammed'in bir nişânı anda var
(Kul Himmet Üstadım, 19, 22, 24)

**Hızır, tayy-i mekân ve tayy-i zaman sahibidir.*
Hızır elim aldı arşa götürdü
Bir saatte Kerbelâ'ya yetirdi
(Sersem Abdal, 32 / 55)

**Hızır yol göstericidir. Bir makamı işgal edenlere de yol gösteren zattır.*
Önümüzce giden boz atlı Hızır
Ayrılık derdinin dermânı nedir

(Kul Himmet, 7/107-109)

Her kim Őu benim kara bahtıma gülerse
Hızır ile gelse ol Hazreti Musa
(Mahlassız, 19/125)

Hazret-i Hızırselâm göndermiş
Oturduđu postu pâk etsin deyu
(Budala, 6/15-16)

**Şah-ı Merdan olan Hz. Ali'yle birlikte dolu içmiştir.*
Şah-ı Merdan pîre dolu sunalı
Hızır ile bile içip kanalı
(Kul Himmet, 6/26)

**Erenlerin ve ulu zatların gözcüsüdür.*
Erenler gözcüsü Hazret-i Hızır
Himmet eyle bize şah Hızır Baba
(Derviş Ali, 23/7-8)

**Kültürümüzde misafir Hızır olarak nitelendirilir. Toplumun büyük-küçük bütün fertleri bunu böyle bilir.*
Misafir gelirse kısmeti bile
Misafir Hızır'dır özrünü dile
(Hatayî, 23/34)

Misafir gelirse kısmeti bile
Misafir Hızır'dır özrünü dile
Büyük küçük anı hep Hızır bile
Mihmanlar siz bize safâ geldiniz
(Hatayî, 32 / 57-58)

Himmet eyle bize misafir gelsün
Yavan yaşuk demesün yüzümüz gülsün
Büyük küçük heb anı Hızır sansın
Mihmanlar siz bize sefa geldiniz

Kul Himmet Abdal'ım dön de var ele
Misafir kismetün getürür ile
Mihmanım Hızır'dur var özür dile
Mihmanlar siz bize sefa geldiniz
(Kul Himmet, Ziya Bey 6765/16a)

**Hızır, Cami-i Ümeyye'de namaz kılmıştır.*
Anda namaz kıldı Hazret-i Hızır
Ne güzel makamdır Cami-i Ümeyye
(Mahlassız, 21/12a)

**Hızır'ın yardıma geldiği vakit "Hızır vakti olarak nitelendirilir.*

Eylesen Musa'yı gör ilmi şeriatla kâmil
Hızır vakte ermeyincek cümlesi olur hayal
(Gaybî, Ziya Bey, 6721/ 32)

Zulmeti taatte ser gerdan olan salıklere
Hızır vakitten ab-ı civan isteyen gelsin beri
(Gaybî, Ziya Bey, 6721/ 39)

Hem ledünnü ilmini bilmekte Hızır vakt ola
Hak anınla zahir olup Hakk'a ola ol zeban
(Gaybî, Ziya Bey, 6721/ 45)

**Cemaat içinde yer alır, ancak kendisini belli etmez.*

Kimsenin aybında sen olma nazır
Cümlenin Halık'ı her yerde hazır
Belki meclisinde bulunur Hızır
Kalp gözüyle dört yanına iyce bak
(Ruhsatî, Ziya Bey, 6718/ 75 a)

Sonuç

Bu çalışmada 70 cönkte yer alan ifadelerle bakarak Hızır konusunu irdelemeye çalıştık. Mevcut cönkler bu çerçevede incelendiğinde yukarıda tespit ettiğimiz bilgilere daha pek çok bilginin dahil edileceği inancını taşımaktayız.